

Thành lập Viện nghiên cứu ứng dụng định hướng công nghệ công nghiệp - Kinh nghiệm quốc tế và bài học đối với Việt Nam

Trong nhiều thập kỷ qua, sự ra đời và phát triển thành công của các viện nghiên cứu ứng dụng định hướng công nghệ với vai trò là hạt nhân liên kết giữa nghiên cứu với doanh nghiệp, giữa khoa học và công nghệ (KH&CN) với các ngành công nghiệp then chốt đã có tác động rất lớn tới tiến trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa của các quốc gia. Có thể kể tới một số viện điển hình như Viện Nghiên cứu công nghệ công nghiệp - ITRI (Đài Loan), Viện Khoa học RIKEN (Nhật Bản); Tổ chức nghiên cứu ứng dụng Bay Zoltán (Hungary), và nhiều tổ chức KH&CN tiên tiến khác, trong đó, mô hình Viện KH&CN Hàn Quốc (KIST) thực sự để lại nhiều bài học thành công đáng để cho các quốc gia đang phát triển như Việt Nam học tập.

Trong số các quốc gia chiến lược mà Việt Nam đặt trọng tâm mở rộng hợp tác KH&CN trong những năm tới, Hàn Quốc là lựa chọn hàng đầu. Hàn Quốc đi lên từ một nước kém phát triển vào thập niên 60 của thế kỷ trước với tổng sản phẩm quốc nội bình quân đầu người 156 USD, giữa thập niên 80 đã trở thành một trong những nước công nghiệp hóa mới (NICs) và đến nay là một trong những nước công nghiệp hàng đầu thế giới với GDP bình quân đầu người đạt hơn 25.000 USD. Thành công trong phát triển kinh tế của Hàn Quốc - “Kỳ tích sông Hàn” dựa chủ yếu vào nhân tố KH&CN và nhân lực trình độ cao đã trở thành hình mẫu học tập cho nhiều quốc gia đang phát triển, trong đó có Việt Nam.

Sự ra đời của Viện KH&CN Hàn Quốc (KIST) năm 1966, một viện nghiên cứu ứng dụng định hướng công nghệ công nghiệp đa ngành đầu tiên của Hàn Quốc hoạt động theo mô hình độc lập, tự chủ với cơ chế ưu đãi đặc biệt của quốc gia, đã đóng góp to lớn và hiệu quả cho quá trình công

Bộ trưởng Nguyễn Quân làm việc với đối tác Hàn Quốc về đề án V-KIST

ngiệp hóa, hiện đại hóa đất nước Hàn Quốc. Thành công của Viện KIST qua gần 50 năm hình thành và phát triển, trên cơ sở bám sát thực tiễn để đáp ứng kịp thời các nhu cầu của thị trường và doanh nghiệp, đã được minh chứng rõ nét bằng các thành tựu xuất sắc trong KH&CN và đổi mới sáng tạo, từ cung cấp sản phẩm công nghệ mới và dịch vụ hỗ trợ kỹ thuật cho doanh nghiệp, đào tạo nhân lực trình độ cao cho các ngành công nghiệp trong những giai đoạn khởi đầu, cho tới phát triển các hướng nghiên cứu cơ bản, các công

nghệ cao mang tính dẫn đường cho sự phát triển kinh tế - xã hội trong tương lai... đã góp phần tác động mạnh mẽ tới tốc độ và chất lượng tăng trưởng của nền kinh tế Hàn Quốc trong từng thời kỳ phát triển.

Bộ KH&CN đã trình Thủ tướng Chính phủ Đề án thành lập Viện KH&CN Việt Nam - Hàn Quốc (V-KIST) với sự giúp đỡ, hỗ trợ của Chính phủ Hàn Quốc và KIST. Bộ cũng đang xây dựng một cơ chế đặc thù cho V-KIST hoạt động với mong muốn đây sẽ là một trong những giải pháp tối ưu để phát

Mô hình V-KIST tại Khu công nghệ cao Hoà Lạc

triển kinh tế của đất nước. Từ các mô hình viện nghiên cứu ứng dụng định hướng công nghệ công nghiệp trên thế giới, đặc biệt là mô hình thành công của KIST, có thể rút ra bài học kinh nghiệm đối với Việt Nam trong việc thúc đẩy hiệu quả hoạt động của các tổ chức KH&CN nói chung, Viện KH&CN Việt Nam - Hàn Quốc (V-KIST) nói riêng, như sau:

Thứ nhất, bài học về trao quyền tự chủ tối đa và có cơ chế bảo đảm thực thi quyền bằng văn bản pháp luật có hiệu lực cao của Nhà nước

Quyền tự chủ tối đa đối với một viện nghiên cứu như mô hình KIST có ý nghĩa vô cùng quan trọng đối với sự thành công của Viện. Quyền tự chủ trong hoạt động cho phép Viện được tự do quyết định các định hướng nghiên cứu, miễn là bám sát thị trường và giải quyết được trúng các nhu cầu, đòi hỏi thực tiễn của doanh nghiệp, các ngành công nghiệp và nền kinh tế đất nước. Quyền tự chủ về tài chính và tài sản cho phép Viện được linh hoạt sử dụng và khai thác các nguồn lực tài chính

đáp ứng hợp lý và kịp thời các nội dung và yêu cầu của hoạt động R&D để đạt được kết quả tối ưu nhất. Quyền tự chủ về chính sách cán bộ cho phép Viện dùng cơ chế tiền lương và đãi ngộ đặc biệt để tuyển dụng, thu hút được các cán bộ tài năng đáp ứng yêu cầu và áp lực cao trong công việc. Cơ chế tự chủ đó được kiểm soát để tránh lạm quyền bằng các quy chế nội bộ minh bạch, công khai, xác định rõ quyền hạn và trách nhiệm mà tất cả thành viên trong bộ máy quản lý, điều hành và người lao động của Viện cần tuân thủ.

Các quyền tự chủ đó của Viện cần được bảo đảm bằng một văn bản pháp luật có giá trị pháp lý cao của Nhà nước. Viện KIST có Đạo luật hỗ trợ riêng để hợp pháp hóa các quyền tự chủ trong hoạt động nghiên cứu và sử dụng nguồn lực tài chính, tài sản quốc gia mà không bị các cơ quan chính phủ kiểm soát. Đối với Việt Nam, trong bối cảnh pháp luật về tài chính và tài sản công, chi tiêu ngân sách nhà nước, thuế và các ưu đãi phi thuế quan, quyền sở hữu kết quả

nghiên cứu, quyền tự chủ của tổ chức KH&CN và chính sách đối với cán bộ KH&CN còn nhiều bất cập, thì việc ban hành một văn bản pháp luật có hiệu lực cao cũng là điều kiện cần thiết để một viện nghiên cứu hoạt động theo mô hình KIST đạt được thành công.

Thứ hai, bài học về cam kết chính trị và sự ủng hộ mạnh mẽ, có tính chất quyết định của người đứng đầu Nhà nước

Sự phát triển thần kỳ của nền kinh tế Hàn Quốc trong những thập kỷ qua có vai trò đóng góp to lớn của KH&CN và đổi mới sáng tạo mà người sớm nhận thức và thúc đẩy vai trò của KH&CN ngay trong thời kỳ đầu tái thiết đất nước chính là Tổng thống Hàn Quốc Park Chung Hee. Sự ủng hộ mạnh mẽ và gần như tuyệt đối, vô điều kiện của Tổng thống đối với KIST đã giúp Viện có được những bảo đảm về pháp lý và chính trị vững chắc để thành lập và triển khai hoạt động theo các nguyên tắc và cơ chế đặc thù.

Nền KH&CN của Việt Nam và

V-KIST rất cần sự ủng hộ và cam kết chính trị mạnh mẽ như vậy từ phía Chính phủ, Thủ tướng Chính phủ và Quốc hội để ít nhất cơ chế đặc thù của V-KIST được bảo đảm thực hiện bằng pháp luật có hiệu lực thi hành của Nhà nước.

Thứ ba, bài học về việc mạnh dạn giao tài nguyên, nguồn lực của quốc gia cho chủ thể có năng lực sử dụng mang lại hiệu quả cao nhất cho đất nước

Bài học này cũng chính là tuyên ngôn của Thủ tướng Chính phủ Việt Nam trong Thông điệp đầu năm 2014. Tuy nhiên, Hàn Quốc đã đi trước chúng ta hàng chục năm, khi Chính phủ nước này mạnh dạn trao một nguồn lực tài chính lớn và ổn định cùng với đất đai và các tài sản quốc gia có giá trị khác cho Viện KIST chỉ với một niềm tin tuyệt đối vào vai trò của KH&CN đối với sự thành công của công cuộc tái thiết đất nước và sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa nền kinh tế quốc dân.

Tài nguyên và nguồn lực của quốc gia nếu được giao cho chủ thể có năng lực sử dụng như V-KIST trong tương lai, một viện nghiên cứu xuất sắc với đội ngũ nhân lực trình độ cao và môi trường nghiên cứu hiện đại đẳng cấp quốc tế, sẽ chắc chắn mang lại hiệu quả cao nhất cho đất nước, đóng góp cho thành công của sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa nước nhà.

Thứ tư, bài học về lựa chọn trúng nhân tài lãnh đạo và trọng dụng, phát triển nguồn nhân lực trình độ cao ở trong và ngoài nước

Thành công của Viện KIST không thể thiếu vai trò của cá nhân người đứng đầu Viện - TS Choi Hyung Sup. Khả năng lãnh đạo và quản trị xuất sắc, cùng với uy tín cá nhân và mối quan hệ chặt

chẽ với giới công nghiệp và các cơ quan quản lý của ông đã giúp KIST tạo dựng một nền tảng vững chắc ngay từ những năm đầu với đội ngũ chuyên gia trình độ cao, cơ sở kỹ thuật hiện đại, môi trường nghiên cứu tiên tiến. V-KIST của Việt Nam cũng cần tìm được một nhà lãnh đạo xuất sắc như vậy để dẫn dắt, điều hành các hoạt động của Viện vượt qua những thách thức ban đầu để đi vào quỹ đạo phát triển và sớm gia nhập khối các viện hàng đầu khu vực.

Bên cạnh tài năng của người lãnh đạo, việc tập hợp, thu hút được một đội ngũ cán bộ khoa học giỏi trong nước và ở nước ngoài, nhất là trí thức Việt kiều, nghiên cứu sinh, tiến sỹ đang học tập, nghiên cứu ở nước ngoài về nước làm việc là vô cùng quan trọng. Môi trường nghiên cứu thuận lợi và hiện đại, chế độ lương và đãi ngộ thỏa đáng là các điều kiện tiên quyết để thu hút được người tài vào làm việc cho V-KIST sau này.

Thứ năm, bài học của nước đi sau tranh thủ khai thác kinh nghiệm và sự hỗ trợ tài chính, kỹ thuật của đối tác nước ngoài mạnh và uy tín

Trong bối cảnh KH&CN trên thế giới phát triển như vũ bão, với năng lực và nguồn lực hạn chế, các nước đi sau như Việt Nam có nguy cơ tụt hậu ngày càng xa với thế giới và khu vực nếu không biết tận dụng cơ hội hợp tác với các quốc gia tiên tiến. Bài học về hiệu quả hợp tác giữa Viện KIST với Viện kết nghĩa Battelle (Hoa Kỳ) nên được Việt Nam tham khảo, học tập. Việc hợp tác nghiên cứu chung và sử dụng có hiệu quả các hỗ trợ tài chính và kỹ thuật từ Chính phủ Hàn Quốc thông qua Viện KIST, là việc V-KIST nên làm để có thể khai thác tốt nhất các

nguồn lực hỗ trợ của bạn.

Thứ sáu, bài học về gắn kết chặt chẽ nghiên cứu với nhu cầu của doanh nghiệp và thị trường, hỗ trợ mạnh mẽ khu vực tư nhân, lựa chọn trúng các lĩnh vực ưu tiên chiến lược của nền kinh tế để tập trung nguồn lực KH&CN giải quyết

Thành công của hoạt động nghiên cứu phụ thuộc vào mức độ phù hợp và đáp ứng của kết quả KH&CN đối với nhu cầu của thị trường và doanh nghiệp. Bên cạnh đó, cần lựa chọn trúng các lĩnh vực ưu tiên chiến lược của nền kinh tế để tập trung nguồn lực KH&CN giải quyết. Viện KIST của Hàn Quốc trước đây đã chứng tỏ khả năng đáp ứng một cách xuất sắc của mình đối với các nhu cầu của khu vực công nghiệp, dẫn tới các doanh nghiệp sẵn sàng chi trả cho hoạt động R&D của Viện. Có được thành công đó là nhờ vào nỗ lực của Viện trong việc tiến hành các đợt khảo sát kinh tế - kỹ thuật quy mô lớn để thấu hiểu thực trạng và các khó khăn mà doanh nghiệp và các ngành công nghiệp Hàn Quốc đang phải đối mặt. Bên cạnh đó, Chính phủ Hàn Quốc cũng dành ưu tiên, ưu đãi cao nhất cho khu vực tư nhân như một biện pháp hỗ trợ gián tiếp cho các hoạt động nghiên cứu theo hợp đồng của KIST.

Đây là bài học quan trọng đối với các viện nghiên cứu của Việt Nam nói chung, V-KIST trong tương lai nói riêng và cũng là kinh nghiệm tham khảo quý báu đối với các nhà hoạch định chính sách KH&CN, chính sách đối với doanh nghiệp và khu vực kinh tế tư nhân của Việt Nam.